

**Programma van maatregelen bij:
Nota landschappelijk booronderzoek :
Essensteinweg 49-51, Brasschaat
(prov. Antwerpen)**

**Robby Vervoort
Freelance Senior Archeoloog
Borgerhout, januari 2020**

Titel

Programma van maatregelen bij:
Nota landschappelijk booronderzoek:
Essensteenweg 49-51, Brasschaat
(prov. Antwerpen)

Auteur

Robby Vervoort

Opdrachtgever

Fam. Heylen - Schevelenbos

Projectcode

2020A9

2018K312

Plaats en datum

Borgerhout, januari 2020

Reeks en nummer

RVFSA-Rapport, 82

Inhoud

1. Technische fiche/administratieve gegevens	3
2. Inleiding.....	5
3. Onderzoeksvragen	5
4. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied.....	7
5. Programma van maatregelen	8

1. Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site

Brasschaat, Essensteenweg (18-BRA/ESS-2018K312)

Ligging

Antwerpen, Brasschaat,

Essensteenweg 49-51

Kadastrale gegevens

Brasschaat: 1de Afdeling Sectie B

Perceelnummers: 80D2

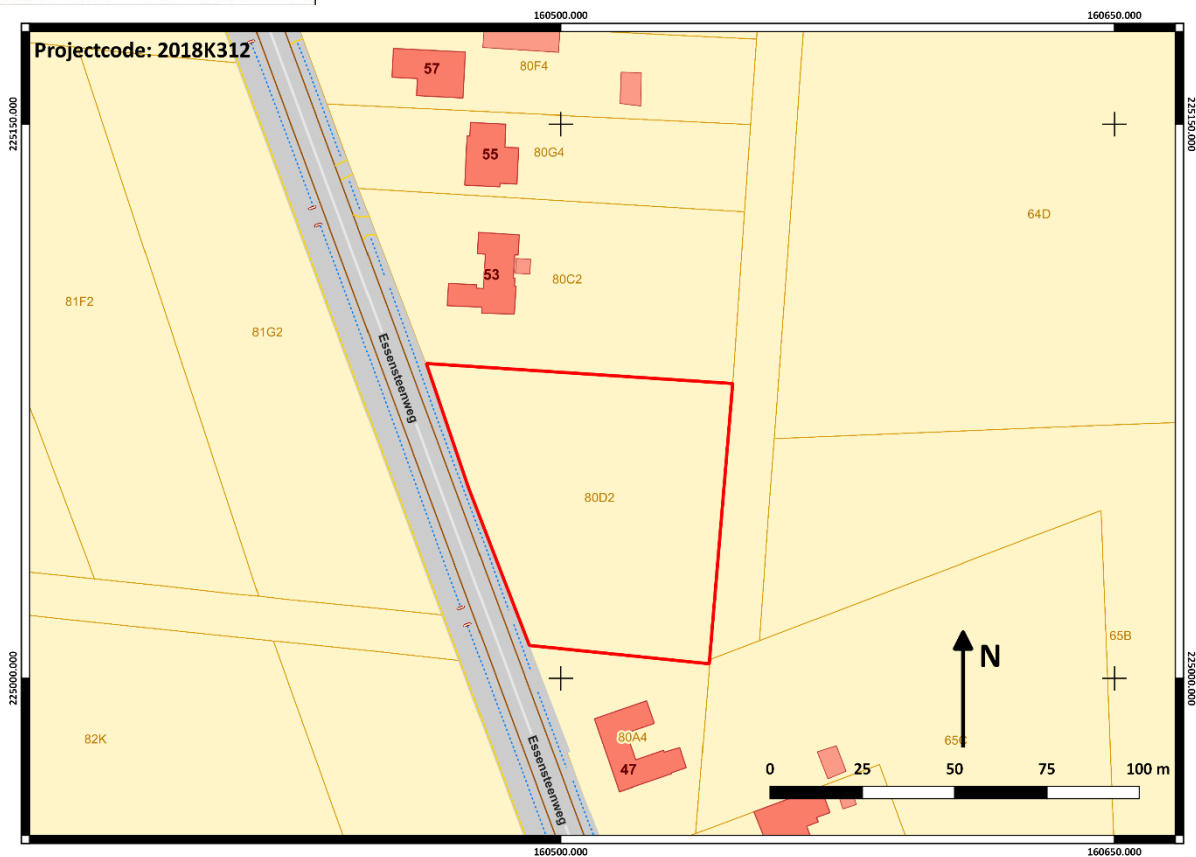
Bounding Box

X160491,3 Y225008,8

X160540,9 Y225003,8

X160546,6 Y225079,6

X160463,9 Y225085,2

Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding onderzoeksgebied in rood en uitgevoerde sleuven in blauw

Projectcode

2018K312

2020A9

Opdrachtgever

Fam. Heylen - Schevelenbos

Contactpersoon opdrachtgever

Dhr. Koen Conings

Makelaar

Uitvoerder

Robby Vervoort. Freelance Senior Archeoloog. Research & Consultancy.

Erkend archeoloog

Robby Vervoort OE/ERK/Archeoloog/2016/00126

Guldensporenstraat 143

2140 Borgerhout

Assistent-Aardkundige

Robby Vervoort

Julie Hagen

Aanvraag verkavelingsvergunning, bouwen woningen en voorzieningen langs straatzijde in woonpark, achteraan blijft boszone bewaard.

Geldende wetgeving en voorwaarden

Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014. De melding werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 3000m² of meer, zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en is gelegen buiten een zone waarop lagere oppervlaktecriteria van toepassing zijn.

Randvoorwaarden

De percelen zijn heden volledig bebost, rooivergunning zit in de verkavelingsvergunning en dient beperkt te blijven gezien de ligging in een woonpark, de achterzijde van het terrein blijft onaangeroerd als groenzone.

Thesaurus

Landschappelijke bodemonderzoek, heideontginning.

2. Inleiding

Naar aanleiding van de aanvraag voor het bekomen van een omgevingsvergunning met het oog op het verkavelen van gronden te Brasschaat, Essensteenweg 49-51 werd reeds een bureauonderzoek uitgevoerd. Hieruit bleek dat het projectgebied een verhoogde kans had op de aanwezigheid van archeologische resten met een hoog potentieel op kenniswinst. Daarom werden bijkomende onderzoeken aanbevolen in de vorm van een traject te starten met een landschappelijk booronderzoek en eindigend met een prospectie met ingreep in de bodem. Deze onderzoeken dienden te worden uitgevoerd in een uitgesteld traject.

3. Onderzoeksvragen

- *Is de oorspronkelijke bodem intact?*

Op basis van de bodemkaart van Vlaanderen werd in het projectgebied een bodem van het type Zcgb verwacht. Dit is een matig droge zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont. De Podzoleenheden (Zcf, ZcF, Zcg) hebben een grijze bovengrond van wisselende diepte. De fase (. . . 1) is meestal onder bos, heide of braakland. De beste akkerlandgronden hebben een dikke humeuze

bovengrond (. . . 3). Vele profielen vertonen een verkitting van de onderste B horizont, vooral bij de ontwikkeling . . g. De textureel contrasterende substraten vertegenwoordigen de onder Pleistocene afzettingen (klei van de Kempen, grint en zand van Mol), of formaties behorend tot het Diestiaan. Roestverschijnselen beginnen tussen 60 en 90 cm.

Op basis van het uitgevoerde landschappelijke bodemonderzoek kan besloten worden dat de oorspronkelijke bodem niet meer intact is. Het onderzoek toonde aan dat er zich in het verleden wel een podzolbodem bevond ter hoogte van het onderzoeksgebied, maar dat deze werd omgespit. Getuige hiervan zijn de lichtere grijze brokken die zich in de bovenste heterogene A-horizont bevinden.

- *Wat is de opbouw van de bodem?*

Over het volledige terrein is een strooisellaag aanwezig van plusminus 5 centimeter. Hieronder bevindt zich steeds een heterogene A-horizont tot een diepte van 30 centimeter ter hoogte van B3, een diepte van 40 centimeter ter hoogte van B1 en B5, een diepte van 50 centimeter ter hoogte van B4 en een diepte van 68 centimeter ter hoogte van B2. Onder de A-horizont werd in vier boringen een gemengde B/C horizont aangetroffen. Enkel ter hoogte van B4 werd een sterk verkitte ijzeraanrijkingshorizont (Bs) aangetroffen. Allicht betreft het de onderzijde van een plaatselijk erg dikke B-horizont. De onaangeroerde C-horizont situeert zich op een diepte tussen 50 en 55 centimeter ter hoogte van B1, B3 en B5. Ter hoogte van B2 en B4 situeert de C-horizont zich op een diepte tussen 75 en 80 centimeter. We kunnen dus stellen dat binnen het grootste deel van het terrein een A-C profiel aanwezig is ontstaan ten gevolge van de ontginning van de oorspronkelijke heidegronden.

- *Hebben er post-depositionele processen plaatsgevonden en welk effect hebben deze gehad op de archeologische resten?*

Op basis van de beschikbare cartografische bronnen blijkt dat het terrein zich in de 18de eeuw onder heidelandschap bevond. In de loop van de 19de eeuw werd het terrein in ontwikkeling gebracht als bos. De verandering van de vegetatie op het terrein kan een negatieve impact hebben gehad op eventueel aanwezige archeologische resten die zich aan of direct onder de oppervlakte bevinden. Ter hoogte van de wortelstelsels kan lokale schade worden aangericht. Eventuele sporen kunnen worden verstoord en aanwezige artefacten kunnen worden verplaatst. In het verleden omgewaaide bomen kunnen lokaal het bodemarchief verstoren. Ook de waterhuishouding veranderde door de andere vegetatie binnen het projectgebied. Dit kan leiden tot een aantasting van eventueel aanwezige organische resten alsook aan een eventuele degradatie van het sporenbestand waardoor deze moeilijker leesbaar worden.

- *Zijn er recente verstoringen aanwezig en wat is hun ruimtelijke begrenzing?*

Op basis van het uitgevoerde landschappelijk bodemonderzoek blijkt dat het terrein in het verleden werd verstoord. De oorspronkelijke podzolbodem werd plaatselijk tot in de aanwezige C-horizont

verstoord zoals duidelijk zichtbaar ter hoogte van B2. Hierbij werden de oude A-horizont, de E-horizont en de B-horizont vermengd tot een heterogene A-horizont met een dikte van minimaal 40 centimeter. Enkel lokaal was nog de onderzijde van een dikkere B-horizont aanwezig en werden resten van de overgang van de B- naar de C-horizont aangetroffen.

De verstoring kan allicht worden gedateerd omstreeks de 19de eeuw. Op basis van het bureauonderzoek bleek dat het terrein in de 18de eeuw nog deel uitmaakte van een uitgestrekt heidelandschap. In de loop van de 19de eeuw werd het terrein allicht ontgonnen en in gebruik genomen als bosland. De aangetroffen verstoring strekt zich uit over het volledige terrein.

4. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied

Op basis van het uitgevoerde landschappelijke bodemonderzoek kan besloten worden dat de aanvankelijke archeologische verwachting voor het onderzoeksgebied naar laag kan worden bijgesteld. Het onderzoek toonde aan dat zich op het terrein ooit een podzolbodem bevond, maar dat deze volledig werd verstoord. Plaatselijk vond deze verstoring plaats tot in de moederbodem (C-horizont).

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kon worden aangetoond dat het terrein zich minstens tot in de 18de eeuw in een uitgestrekt heidelandschap bevond. In de loop van de 19de eeuw werd het samen met de omgeving in ontwikkeling gebracht en verschenen er bossen in de ruime omgeving. Wanneer we het projectgebied bekijken op het DHM, skyview factor 0,25 merken we ter hoogte van het projectgebied en in de ruime omgeving parallelle lijnen op onder de aanwezige bossen. Allicht zijn dit sporen van het ontginnen van de heide. De verstoring van het terrein gaat met andere woorden vermoedelijk terug tot de 19de eeuw.

In 2019 werd een prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd ter hoogte van een terrein gelegen langs de Essensteenweg op een afstand van plusminus 1200 meter ten noorden van het projectgebied. Het onderzochte terrein vertoonde gelijkaardige kenmerken met het huidige projectgebied. Het terrein bevond zich tot in de 18de eeuw in een uitgestrekt heidelandschap en werd in de loop van de 19de eeuw ontgonnen en bebost. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek en een landschappelijk booronderzoek kon niet worden uitgesloten of er zich nog archeologische resten met een hoog potentieel op kennisvermeerdering op het terrein bevonden. Na het uitvoeren van bijkomende onderzoeken door middel van een prospectie met ingreep in de bodem op twee van de toekomstig te ontwikkelen percelen kon besloten worden dat er zich geen archeologische resten met een hoog potentieel op kennisvermeerdering binnen het terrein bevonden. Uit de uitgevoerde prospectie met ingreep in de bodem en de onderzochte profielen bleek dat het terrein was verstoord in de 19de eeuw. In de onderzochte sleuven waren in de onverstoorde C-horizont verschillende

parallele sporen zichtbaar te dateren in de 19de eeuw. De sporen manifesteerden zich in de profielen als komvormige aanhangsels onder de aanwezige A-horizont. Deze heterogene A-horizont vertoonde duidelijk tekenen van een verspitte podzolbodem in de vorm van brokken bleekgrijze E-horizont. Op basis van alle beschikbare gegevens kon geconcludeerd worden dat het terrein in de 19de eeuw werd verstoord ten tijde van de ontginning van de heide.

Op basis van alle voorgaande elementen kan geconcludeerd worden dat de kans op de aanwezigheid van archeologische resten met een hoog potentieel op kennisvermeerdering binnen het projectgebied erg klein is.

5. Programma van maatregelen

Er werd een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd, dat aangaf dat er geen bijkomende maatregelen nodig geacht werden in het kader van de geplande werken. Dit vooronderzoek werd uitgevoerd conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk en bestond uit een landschappelijk bodemonderzoek door middel van landschappelijke boringen en enkele extra profielputjes ter controle van de resultaten. Al het vooronderzoek dat noodzakelijk is om met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed binnen het projectgebied werd uitgevoerd.

De impact van de geplande werkzaamheden werd getoetst aan de gekende reeds verstoorde en reeds onderzochte zones, de gekende geologische, bodemkundige en ecologische kenmerken en de gekende archeologische en historische waarden (zie verslag van resultaten van het vooronderzoek).

Belangrijk in de afweging van de noodzaak voor verder vooronderzoek zijn de vastgestelde bodemverstoringen ten gevolge van 19de eeuwse ontginningsactiviteiten, het hierdoor beperkte potentieel op kenniswinst en de beperkte impact van de geplande werken.

Naar aanleiding hiervan zijn geen verdere maatregelen vereist. Daarom wordt geen programma van maatregelen opgemaakt. Deze beslissing steunt op onderstaande redenering.

De afweging of verder vooronderzoek noodzakelijk is, gebeurt op volgende wijze:

Na iedere fase in het vooronderzoek volgt verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek onvoldoende informatie gegenereerd is om:

- *de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven*

Hoewel het projectgebied gelegen is in een gebied met een hoog archeologisch potentieel, blijkt uit de uitgevoerde onderzoeken (bureaustudie en landschappelijk bodemonderzoek) dat de kans op het aantreffen van sites met een hoog potentieel aan kennisvermeerdering op de rest van het terrein klein is. Met andere woorden er bevindt zich geen archeologisch erfgoed in de bedreigde

zone dat de extra tijd, investering en financiële middelen nodig voor bijkomend onderzoek op voldoende wijze kan verantwoorden.

- *een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen*

Gezien het ontbreken van mogelijke archeologische resten met een hoog potentieel aan kennisvermeerdering dienen geen verdere maatregelen genomen te worden.

- *een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken*

Er dient geen archeologische opgraving plaats te vinden in het projectgebied.

- *een plan van aanpak voor een behoud in situ op te maken*

Er dient geen plan van aanpak gemaakt te worden voor een eventueel behoud in situ.

Op basis van het uitgevoerde vooronderzoek kunnen we besluiten dat er voldoende informatie is gegenereerd om een te bekrachtigen nota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft.